

26.6.2020

Liikenne- ja viestintäministeriölle

Lausuntopyyntönnä 3.6.2020

Lausunto digitaaliset keinot koronaviruskriisin jälkihoidossa- työryhmän väliraportti

Pyydettyä lausuntonaan Digitaaliset keinot koronaviruskriisin jälkihoidossa –työryhmän väliraporttiin, oikeusministeriö toteaa seuraavaa:

Mainitun työryhmän työn tavoitteena on ollut tehdä arvio koronaviruskriisin aikaansaamista digitalisaatioon tukeutuvista uusista toimintamalleista ja laatia toimenpide-ehdotuksia, joilla hyvät käytännöt voidaan vakiinnuttaa osaksi jälkihoitoa ja kriisin jälkeistä aikaa. Selvityksessä on lisäksi laajemmin käsitelty digitalisaatiota.

Väliraportin liitteeseen on koottu pääotsakkeittain varsin laajasti toimenpide-ehdotuksia. Ehdotukset on kuvattu yleisesti varsin suppeasti, eikä tässä vaiheessa ole esimerkiksi tarkemmin analysoitu oikeudellisia sääntelyvaihtoehtoja. Näin ollen oikeusministeriön ei myöskään tässä vaiheessa ole mahdollista ottaa tarkemmin kantaa toimenpide-ehdotuksiin.

Yleisen tason huomiona oikeusministeriö pitää myönteisenä sitä, että väliraportissa on huomioitu yhteiskunnallisia vaikutuksia esimerkiksi päätöksenteon ja demokratian sekä kansalaisyhteiskunnan kannalta. Yhteiskunnan resilienssistä huolehtiminen koronakriisin jälkihoidossa tulee edellyttämään huomion kiinnittämistä mm eriarvoistumisriskeihin sekä kansalaisten ja eri väestöryhmien yhdenvertaiseen osallisuuteen. Eriarvoistumisriskin hallinnan kannalta olisikin erittäin tärkeää arvioida digi-kehitystä eri väestöryhmien ja vähemmistöjen kannalta ja tarpeen mukaan luoda eri ryhmille soveltuvia vaihtoehtoja. Digivälineet luovat mahdollisuuksia esimerkiksi suunnata erikielistä tiedotusta keskeisille maahanmuuttajaryhmille. Tämä on ollut erityisen tärkeä korona-kriisin aikana.

Myös kansalliskielten osalta kielelliset oikeudet sekä tietosuojan vaatimukset tulee huomioida digitalisaatioon liittyvien kehityshankkeiden alkuvaiheesta asti.

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Oikeusministeriön hallinnonalalla koronakriisi on aiheuttanut jossain määrin esimerkiksi tuomioistuinten ruuhkautumista, ja toisaalta nostanut esiin mahdollisuuksia uusien toimintamallien käyttöönottoon. Syyttäjälaitoksen osalta kyseeseen voisi tulla videoyhteyksien laaja-alainen hyödyntäminen myös tulevaisuudessa laajemmin rikosasioiden pääkäsitteilyissä ja myös koulutuksessa, kuten korona-aikana on menetelty. Tätä tukee myös se, että uusiin videoneuvottelulaitteisiin haettiin määrärahalisäystä ensi vuodelle, jotta käyttöä voidaan laajentaa. Kustannuksia syntyy myös toimitilojen muokkaamisesta istuntopöytäkäyttöön sopivaksi (äänieristys yms.). Oikeusavun, yleisen edunvalvonnan ja talous- ja velkaneuvonnan osalta työvälineet digityöskentelyä varten olivat jo valmiina ja toimintamalleja paperittomaan toimintaan oli jo tehty, mutta toimintamallit eivät olleet laajasti vielä käytössä. Ulosotossa on meneillään ulosottotoimen rakenneuudistus (URA), jota koskeva lainsäädäntö astuu voimaan 1.12.2020. URA:n yhteydessä on kehitetty myös voimakkaasti ulosoton digitalisointia.

Eräitä yksityiskohtaisia huomioita väliraportin toimenpide-ehdotuksiin:

Toimenpide-ehdotus 22 koskee OM:n automatisoidun päätöksenteon hanketta. Tältä osin voi todeta, että asiaa koskeva arviomuistio on tarkoitus julkistaa aivan lähiaikoina ja lähettää laajalle lausuntokierrokselle. OM:n pyrkimyksenä on viedä ao hanketta viivytyksettä eteenpäin, ottaen kuitenkin huomioon että kyse on oikeudellisesti monisyisestä ja vaativasta hankkeesta. Toimenpide-ehdotuksessa mainittu koneoppimista hyödyntävän tekoälyä koskeva viranomaispäätöksenteon sisällyttäminen olisi kuitenkin eri asia ja merkittävä laajennus, jonka voisi arvioida hidastavan etenemistä merkittävästi.

Monet toimenpide-ehdotuksista koskevat hallinnon yleislainsäädäntöä ja tietosuojaa (esimerkiksi hallinnon keventäminen otsakkeen alla kuten omadata/ Mydata kokeilut). Hankkeet on kuitenkin kuvattu hyvin yleisellä tasolla ilman että yhteensopivuutta esimerkiksi tietosuoja- ja julkisuuslainsäädännön kanssa on tarkemmin analysoitu. On myös aiheellista suhtautua varovaisesti siihen, että poikkeusolojen vuoksi nopealla aikataululla määräajaksi valmisteltu lainsäädäntö pyritään kiireellä vakiinnuttamaan osaksi oikeusjärjestystä. OM jättää siten tarkasteluvarauksen OM hallinnonalaan koskeviin hankkeisiin, kunnes ehdotusten tarkempi sisältö mahdollisesti myöhemmässä vaiheessa on mahdollista selvittää.

Osastopäällikkö

Johanna Suurpää

